

Значення німецьких виборів для лівих на Заході

Поки лівоцентристи не знайдуть відповідь на страхи виборців перед економічною та соціальною ізоляцією, ультраправі матимуть перевагу

Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН) – це одна з найстаріших політичних партій Заходу. Вона відстоювала парламентську демократію, виступала проти нацизму, керувала післявоєнною модернізацією Німеччини. Крім безлічі видатних трудових, економічних і правозахисних реформ, проведених цією партією за багато років, «Східна політика» (*Ostpolitik*) Віллі Брандта, колишнього лідера СДПН і канцлера ФРН, заклала в 1970-х основу для возз'єднання Німеччини в 1990-му.

Однак сьогодні СДПН перетворилася на власну тінь: минулої неділі на федеральних виборах ця партія здобула лише 16,4 відсотка голосів, поступившись альянсу Християнсько-демократичного союзу з Християнсько-соціальним союзом (ХДС/ХСС), а також партії вкрай правих «Альтернатива для Німеччини» (AfD). Варто задуматися про причини цього розгрому і про те, що він означає для майбутнього соціал-демократичних сил на Заході.

Підтримка СДПН почала знижуватися наприкінці 2000-х. На федеральних виборах у 2005 і 2009 роках ця партія отримала, відповідно, 34,2 відсотка і 23 відсотки голосів. Це було різке зниження порівняно з виборами 1998 року, коли вона набрала майже 41 відсоток. Цей спад багато в чому пояснюється реформами, які проводив на початку 2000-х канцлер Герхард Шредер згідно з планом Харца і «Програмою 2010». Неоліберальний проект Шредера, покликаний пожвавити німецьку економіку, що стагнувала, за допомогою дерегулювання ринку праці та скорочення соціальних пільг, розсварив СДПН з виборцями з робітничого класу, які були організовані в потужні профспілки. Крім того, Оскар Лафонтен, харизматичний міністр фінансів і колишній лідер партії, перейшов з її лав у вкрай лівий альянс, куди він повів соціалістичну фракцію СДПН.

Незважаючи на відтік виборців, СДПН могла спочивати на лаврах, відіграючи роль молодшого партнера в коаліції з ХДС/ХСС (своїм головним конкурентом) за часів «залізного канцлера» Німеччини Ангели Меркель. 2021 року Меркель пішла у відставку, а СДПН перемогла на виборах, набравши чверть голосів виборців. Проте лідеру СДПН і канцлеру Німеччини Олафу Шольцу довелося сформувати «світлофорну коаліцію» (названу так через кольори трьох партій) разом із Зеленими та ліберально-ринковими Вільними демократами. У підсумку його уряд прагнув протилежних цілей, таких як: підвищення соціальної справедливості та зниження податків; будівництво соціального житла та підтримка підприємців; боротьба зі зміною клімату та захист німецького автопрому. Настільки широка програма не допомогла повернути довіру трудящих, особливо на тлі посилення страхів перед глобалізацією.

37 відсотків німців називають найважливішою проблемою країни імміграцію. Але з цього питання СДПН займає двоїсту, нерішучу позицію.

Напередодні нинішніх виборів ні Шольц, ні його партія не змогли точно визначити головні проблеми, що хвилювали виборців. За даними опитування ARD-Deutschlandtrend, проведеного інститутом Infratest dimap, 37 відсотків німців називають найважливішою проблемою країни імміграцію. Але з цього питання СДПН займає двоїсту, нерішучу позицію. У 2015 році партія мовчазно підтримала «політику відкритих дверей» Меркель, коли Німеччина прийняла понад мільйон біженців із Сирії, Афганістану та інших країн Близького Сходу і Північної Африки. Утім, після терактів Шольц запропонував депортувати «серйозних злочинців» до Сирії та Афганістану. Замість залучення виборців, настільки сумнівні підходи до проблем міграції та безпеки посилювали позиції партії AfD, яка виступає проти імміграції та давно заявляє про «мусульманську загрозу».

Другим найважливішим питанням для виборців, згідно з опитуванням Infratest dimap, є економіка: 34 відсотки респондентів вважають, що саме вона має бути пріоритетом уряду. Як зазначалося в нещодавній статті про Шольца в журналі Der Spiegel, у 2024-му ВВП Німеччини знизився другий рік поспіль, кількість безробітних у країні зростає, у промисловості – масові звільнення, а рівень упевненості споживачів упав. Той факт, що все це сталося під

керівництвом Шольца, зіпсував імідж успішного економічного керівника, який у нього сформувався за Меркель. Результатом для СДПН стало катастрофічне зниження підтримки робітничого класу. За даними екзитполу Infratest dimap, за партію AfD проголосували 38 відсотків робітників, а за СДПН – лише 12 відсотків.

Шольц не виконав й інших обіцянок. Коли Росія напала на Україну 2022 року, було гучно проголошено «поворотний момент» (*Zeitenwende*) у сфері зовнішньої політики та національної безпеки, але він так і не настав. Німеччина ледь досягла цільового рівня оборонних витрат у НАТО (2 відсотки) і не виконала зобов'язання перед Україною. У доповіді «Кінець *Zeitenwende*», підготовленій Бенджаміном Таллісом для Німецької ради з міжнародних відносин, робиться висновок, що проєкт Шольца обернувся провалом.

Електоральна катастрофа СДПН схожа на поразку демократів на президентських виборах у США 2024 року. Обидві партії не змогли сформулювати ефективну відповідь на проблему міграції, залучити виборців із робітничого класу, провести великі прогресивні економічні реформи. Вони зробили акцент на культурному лібералізмі, який привабливий для тих, хто виграв від глобалізації, тобто для людей, які не побоюються за своє майбутнє.

Страх потрапити до групи відсталих – економічно і соціально – став потужним паливом для успіхів Дональда Трампа і партії AfD

Страх потрапити до групи відсталих – економічно і соціально – став потужним паливом для успіхів Дональда Трампа і партії AfD. Поки соціал-демократи не знайдуть свою відповідь на ці страхи, ультраправі продовжать ними користуватися. Якщо лівоцентристські партії хочуть повернути собі провідну роль, їм слід визнати електоральні провали і зниження підтримки, проаналізувати їхні причини, а також знайти нові способи, щоб залучити робітників і захистити їх від ефекту деіндустріалізації, автоматизації та штучного інтелекту.

(c) Project Syndicate, 2025

Бартош Ридлінський

Варшава

Бартош Ридлінський (Bartosz M. Rydliński) – доцент політичних наук в
Університеті кардинала Стефана Вишинського (Варшава).

